herpy

VARANER

Ökenvaran

Varanus griseus

Varanus griseus är en smal, gråbrun ökenvaran från Nordafrika över Mellanöstern till Pakistan och nordvästra Indien. Den blir cirka 1 m lång och har smala, mörka band på rygg och svans. Den gräver, solar sig mycket och lever av små däggdjur, ägg, kräldjur och insekter. Det finns bara lite kunskap om skötseln, och arten klarar sig sällan bra i fångenskap.

Familj: Varanidae Engelska: Desert Monitor

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**90-180 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**8-17 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Marklevande och grävande**
Biotop	**Öken och halvöken**
Svårighetsgrad	**Expert**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**300 × 120 × 120 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**25-35 °C**
Värmeplats	**50-58 °C**
Temperatur, natt	**20-24 °C**
Luftfuktighet	**30-60 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Vintervila	**12-18 °C** 13-22 veckor
Föda	**Insekter och ryggradsdjur**
Hålls	**Ensamma**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Kullstorlek	**7-20 ägg**
Inkubation	**120 dagar** vid 29-31 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga I**
EU-bilaga	**Bilaga A**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Varanus griseus är en smal, lågbent ökenvaran med lång hals och en svans som är rund i tvärsnitt. Näsborrarna är sneda springor som sitter närmare ögat än nosspetsen. Färgen varierar från ljusbrun och gul till grå, med smala, mörka tvärband på rygg och svans och ofta gula fläckar på ryggen. I områden med mycket växtlighet kan djuren vara orange. Ungarna är starkt orange med tydliga band, som kan blekna med åldern. Djuren är i genomsnitt cirka 1 m långa och kan bli nästan 2 m, beroende på föda, årstid och livsmiljö. Hanarna är större och kraftigare än honorna.

Arten beskrevs 1803 och har haft tre underarter. År 2023 föreslogs alla tre som egna arter. Sedan dess räknas bestånden i Centralasien som en egen art, *Varanus caspius*, medan formen i Pakistan och nordvästra Indien fortfarande räknas som en underart, *V. g. koniecznyi*. Djur i handeln kan därför vara förda under flera namn. I naturen blir djuren sällan äldre än cirka 8 år. I fångenskap lever de ofta bara några år, men enstaka djur blir mer än 17 år när deras behov är tillgodosedda.

Arten är en krävande varan som aldrig blir tam, och den bör bara hållas av erfarna hållare. Ett vuxet djur kräver ett terrarium på minst 3 m i längd, en vintervila varje år och varierad föda av hela bytesdjur.

Läs mer: Vintervila och årstider

Utbredning och livsmiljö

Varanus griseus har en mycket stor utbredning i öknar och halvöknar från Nordafrika över Mellanöstern till Pakistan och nordvästra Indien. Den finns från Marocko, Västsahara och Mauretanien österut genom Algeriet, Tunisien, Libyen, Egypten och Sudan och mot söder i norra Mali, Niger, västra Tchad och norra Nigeria. I Mellanöstern lever den i Israel, Palestina, Syrien, Jordanien, Libanon, Irak, Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Qatar, Oman, Kuwait och sydöstra Turkiet och vidare i Iran. Formen i Pakistan och nordvästra Indien (*V. g. koniecznyi*) är den minsta. Bestånden från Kaspiska havet över Turkmenistan, Uzbekistan och Kazakstan till Afghanistan räknas numera som *Varanus caspius*, och gränsen mellan de två arterna i Iran och Afghanistan är inte klarlagd.

> **Naturlig utbredning:** Marocko, Västsahara, Mauretanien, Algeriet, Tunisien, Libyen, Egypten, Niger, Tchad, Nigeria, Mali, Sudan, Israel, Palestinska territorierna, Syrien, Jordanien, Libanon, Irak, Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Qatar, Oman, Kuwait, Turkiet, Iran, Pakistan och Indien.

LIVSMILJÖ

Arten lever i öknar och torra områden med sand eller lera, ofta på bar jord och ibland i skogsklädda områden. Den är dagaktiv, men tillbringar middagshettan i sin håla, som den gräver själv och som kan vara flera meter lång. Den kommer fram på morgonen, solar sig och jagar över stora avstånd. I största delen av utbredningsområdet håller djuren vintervila från september till april; i Pakistan och Indien är de bara mindre aktiva under den kalla tiden. Djuren använder ofta vägar för att sola sig, och många dör i trafiken. Vid en kroppstemperatur under cirka 21 °C är djuren tröga och försvarar sig kraftigt i stället för att fly.

Skötsel

TERRARIET

Det finns bara lite kunskap om skötseln av *Varanus griseus*, och arten klarar sig sällan bra i fångenskap. Terrariet bygger därför på den allmänna regeln för marklevande varaner: minst fem gånger så långt, två gånger så brett och två gånger så högt som djurets nos-kloak-längd. Ett fullvuxet djur har en nos-kloak-längd på 55-65 cm och ska ha minst 300 × 120 × 120 cm (längd × bredd × höjd). Större är bättre, och ett helt rum eller en utomhusinhägnad under den varma delen av året är en fördel. *Varanus gouldii* och *Varanus acanthurus* är marklevande varaner från torra trakter med liknande krav.

Ungar kan börja i ett mindre terrarium, men de växer och måste flyttas upp inom några år. Arten gräver och är snabb, så terrariet måste vara säkert med lås på luckorna.

Bottnen ska vara djup, helst 50 cm eller mer, av dammfri sand blandad med jord, så att djuret kan gräva egna gångar och dra sig undan värme och kyla. Levande växter överlever inte. Inred med stabila stenhögar, tjocka korkrör och stora gömställen i båda ändarna. Fäst stenarna så att de inte rasar över ett grävande djur. En klippliknande bakvägg av skum och epoxi, beströdd med sand, ger klätterytor och ett naturligt utseende. Alla värmekällor ska vara skyddade så att djuret inte kan bränna sig. Ställ in en stor, stabil skål med vatten, för arten kan både simma och dyka.

TEMPERATUR

Varanus griseus kommer från öknar med mycket varma somrar och kalla vintrar och behöver en stor temperaturgradient. I naturen överstiger kroppstemperaturen sällan 38,5 °C, även när djuret solar sig. Temperaturerna i terrariet är lånade från *Varanus gouldii*: solplatsen är en platt sten med en yttemperatur på 50-58 °C, uppmätt med en IR-termometer på själva stenen. Luften om dagen är 25-35 °C från den svala till den varma änden, och på natten stängs värmen av så att temperaturen sjunker till 20-24 °C.

Värm bara upp ena halvan av terrariet, så att djuret kan röra sig in och ut ur värmen. En spotlight riktad mot en platt sten är bättre än en keramisk värmare: den lyser inte, och då märker djuret inte hur varm den är. Skydda alla lampor med galler och styr dem med termostat.

Arten ska ha vintervila varje år i 3-5 månader vid 12-18 °C. Minska gradvis ljus och värme under några veckor före vilan och öka långsamt igen efteråt. Bara friska djur i gott hull ska gå i vintervila. Håll bottnen torr och se till att det alltid finns färskt vatten.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luften i terrariet ska vara torr: 30-60 % (lånat från *Varanus gouldii*). Bottnen ska vara torr överst och lätt fuktig längre ner, så att de grävda gångarna håller och så att djuret själv kan söka fukt vid hudömsningen. Vuxna djur ömsar hud ungefär tre gånger om året, och varje hudömsning kan ta flera månader. Det ska alltid stå en stor, stabil skål med färskt vatten som djuret kan dricka ur och gå ner i. Byt vattnet varje dag. God ventilation håller luften torr och förhindrar mögel i bottnen.

LJUS OCH UVB

Varanus griseus är dagaktiv och solar sig mycket, så den behöver kraftigt ljus och UVB motsvarande Ferguson-zon 3. Använd UVB-rör eller kvicksilverlampor över solplatsen, så att djuret kan komma nära dem utan glas emellan. UV-indexet för arten är inte dokumenterat. Byt UVB-lamporna enligt tillverkarens anvisning, eftersom UV-strålningen avtar långt innan lampan går sönder. Inget artificiellt ljus ersätter solljus, och en utomhusinhägnad under den varma delen av året är en fördel.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

I naturen äter *Varanus griseus* framför allt möss, ägg och fisk, men också andra små däggdjur (ökenråttor, unga harar), kräldjur, fåglar, paddor, insekter, sniglar, skolopendrar, skorpioner och as. Ungarna lever mest av leddjur.

Vuxna djur får upptinade möss, kycklingungar, vaktlar, ägg och stora insekter som gräshoppor och kackerlackor. Ge fodret med en lång pincett och lägg det på en ren yta, så att djuret inte sväljer sand. Ungar får insekter och små möss. Utfodringsfrekvensen är lånad från *Varanus gouldii*: ungar som växer matas varje dag, vuxna var 3:e-5:e dag. Gnagare är feta, och varaner som mest får gnagare blir snabbt för tjocka, så variera mellan gnagare, fåglar, ägg och insekter. Under vintervilan äter djuret inte. Insekter pudras med kalk och vitaminer.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Varanus griseus är skygg och snabb och förblir vild. Den blir aldrig tam eller van vid hantering, och ett djur som är rädd och kallt står på sig och blir mycket aggressivt. Bett, svansslag och de kraftiga klorna kan ge skador. Bett från den nära släktingen *Varanus caspius* ger illamående, kräkningar, yrsel, muskelvärk, snabb puls och diarré, som kan börja efter 20 minuter och avtar efter ungefär ett dygn. Sök läkare efter ett bett.

Öppna bara terrariet när det finns gott om utrymme runt omkring, och hantera inte djuret utan anledning. Flykt, fräsande och uppblåst hals är tecken på stress. Liksom alla kräldjur kan varaner bära på salmonella. Tvätta händerna med tvål efter all kontakt med djur, terrarium och foder.

Djuren hålls enskilt. Samhållning av två djur är inte dokumenterad för arten. Levande insekter och gömt foder håller djuret aktivt.

Läs mer: Karantän och hygien

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna är större och kraftigare än honorna. Djuren blir könsmogna efter minst tre vintervilor och når full storlek (55-65 cm utan svans) efter 3-4 vintervilor. Könet kan uppskattas utifrån storlek och kroppsbyggnad, men bestäms säkrast av en veterinär, till exempel med ultraljud eller röntgen. Använd bara fullvuxna djur i gott hull i avel.

PARNING

I naturen kommer djuren fram i april, och parningen sker i maj och juni. Avel i terrariet kräver en vintervila med lägre temperatur och kortare dagar och därefter gradvis mer värme och ljus. Håll hanen och honan åtskilda, och sätt in hanen hos honan under uppsikt efter vintervilan. Skilj djuren åt vid tecken på strid.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger 7-20 ägg i en kull, i naturen från slutet av juni till början av juli. Antalet kullar per år är inte dokumenterat. Hon ska ha en äggläggningslåda med minst 50 cm fuktig, fast sand och jord, där hon kan gräva ett djupt rede. Är bottnen för grund kan hon hålla kvar äggen och dö av äggläggningsbesvär. Honan slutar äta före äggläggningen.

INKUBATION

Äggen tas upp strax efter äggläggningen och läggs i en äggbox med perlit eller vermikulit blandad med lika mycket vatten i vikt. Vänd dem inte: markera ovansidan med en blyertspenna. Vid 29-31 °C kläcks äggen efter cirka 120 dagar. Luftfuktigheten i äggboxen ska vara 80-90 %. Öppna inte ägg som är försenade men fortfarande ser livsdugliga ut.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är cirka 25 cm långa vid kläckningen, varav 10 cm utan svans. De växer långsamt och måste gå igenom flera vintervilor innan de är fullvuxna. Ungar ska ha ett säkert terrarium med djup, torr botten, gömställen, solplats och UVB och matas med insekter och små möss. Håll ungarna åtskilda, så att de inte skadar varandra.

Hälsa och vanliga misstag

Varanus griseus klarar sig sällan bra i fångenskap, och de flesta sjukdomar beror på fel i uppställningen. De typiska problemen är:

- Urinsyragikt vid för låg temperatur och för lite vatten. Håll solplatsen varm och se till att det finns färskt vatten.
- Skelettproblem vid brist på UVB, kalk och D3.
- Fetma vid för mycket gnagare och för lite utrymme och motion.
- Bett- och klosår, ofta efter felaktig hantering. Rengör sår grundligt och sök veterinär om djuret är skadat.
- Tarm- och blodparasiter, särskilt hos vildfångade djur. Låt undersöka ett avföringsprov när ett nytt djur kommer i huset, och håll det i karantän i minst sex veckor.
- Äggläggningsbesvär hos honor, som kan vara dödliga. Sök veterinär om honan är uppsvälld och vägrar föda under lång tid.
- Brännskador från oskyddade värmekällor.
- Dåliga hudömsningar om bottnen är torr hela vägen ner.

Fråga alltid efter djurets ursprung och köp helst uppfödda djur. Sök veterinär med erfarenhet av kräldjur om djuret går ner i vikt, inte äter eller har sår, svullnader eller andningsproblem.

Läs mer: Köp av djur: uppfödda djur, vildfångst och transport

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.